

Repertoriul jurisprudenței

CONCLUZIILE AVOCATULUI GENERAL
DOMNUL YVES BOT
prezentate la 11 aprilie 2019¹

Cauza C-324/17

**Procedură penală
împotriva lui
Ivan Gavanozov**

[cerere de decizie preliminară formulată de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria)]

„Trimitere preliminară – Cooperare judiciară în materie penală – Directiva 2014/41/UE – Ordin european de anchetă – Proceduri și garanții în statul membru emitent – Motive de fond aflate la baza emiterii ordinului european de anchetă – Lipsa căilor de atac în statul membru emitent – Autonomie procedurală – Principiile echivalenței și efectivității – Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene – Articolul 47 – Articolul 14 din Directiva 2014/41 – Noțiunea de «persoană în cauză» – Persoană vizată de o acuzație în materie penală și de măsuri de strângere de probe aplicate în ceea ce privește un terț”

I. Introducere

1. Deschiderea frontierelor în cadrul Uniunii Europene a avut în mod inevitabil efectul de a facilita dimensiunea transfrontalieră a criminalității și chiar de a crea noi posibilități de criminalitate. Un astfel de fenomen impune ca contextul juridic în care se desfășoară anchetele și în special competențele de investigare de care dispun autorităților judiciare ale statelor membre să poată depăși frontierele naționale.

2. Astfel, statele membre s-au străduit să instituie o cooperare judiciară, printre altele în ceea ce privește mijloacele de probă².

¹ Limba originală: franceza.

² Într-o primă etapă, prin Actul Consiliului din 29 mai 2000 de elaborare, în conformitate cu articolul 34 din Tratatul privind Uniunea Europeană, a Convenției privind asistența reciprocă în materie penală între statele membre ale Uniunii Europene (JO 2000, C 197, p. 1), și Protocolul la Convenția privind asistența reciprocă în materie penală între statele membre ale Uniunii Europene, stabilit de Consiliu în conformitate cu articolul 34 din Tratatul privind Uniunea Europeană (JO 2001, C 326, p. 2), apoi, într-o a doua etapă, prin Decizia-cadru 2003/577/JAI a Consiliului din 22 iulie 2003 privind executarea în Uniunea Europeană a ordinelor de înghețare a bunurilor sau a probelor (JO 2003, L 196, p. 45, Ediție specială 19/vol. 6, p. 125) și Decizia-cadru 2008/978/JAI a Consiliului din 18 decembrie 2008 privind mandatul european de obținere a probelor în scopul obținerii de obiecte, documente și date în vederea utilizării acestora în cadrul procedurilor în materie penală (JO 2008, L 350, p. 72).

3. În timp ce juridiciarizarea crescândă a procedurilor de asistență reciprocă între autoritățile statelor membre a permis creșterea eficienței cooperării în materie de obținere a probelor, nu este mai puțin adevărat că, după cum a subliniat legiuitorul Uniunii, cadrul juridic european a devenit, în special din cauza acumulării de instrumente specifice prea fragmentat și complicat³. Menită să înlocuiască instrumentele de cooperare în materie de probe, Directiva 2014/41 urmărește atât simplificarea cadrului juridic pentru obținerea probelor în procedurile de investigare, cât și îmbunătățirea efectivității acestora din urmă.

4. Directiva 2014/41 are un domeniu de aplicare generic și deosebit de larg în ceea ce privește textele pe care urmărește să le înlocuiască. Astfel, rezultă din articolul 1 alineatul (1) primul paragraf din această directivă că ordinul european de anchetă reprezintă o decizie judiciară emisă sau validată de o autoritate judiciară a unui stat membru (denumit în continuare „statul emitent”) pentru a pune în aplicare una sau mai multe măsuri de investigare specifice într-un alt stat membru (denumit în continuare „statul executant”) în vederea obținerii de probe în conformitate cu directiva menționată.

5. În plus, autoritățile statelor membre sunt, în principiu, obligate să execute ordinele europene de anchetă pe baza principiului recunoașterii reciproce, în conformitate cu cadrul stabilit prin Directiva 2014/41⁴.

6. Întrucât măsurile de anchetă dispuse de autoritățile competente în scopul de a obține dovezi în materie penală se pot dovedi deosebit de invazive prin faptul că pot încălca dreptul la viață privată al persoanelor vizate, este imperativ ca dreptul Uniunii să găsească un echilibru între eficiența și celeritatea procedurilor de investigare, pe de o parte, și protecția drepturilor persoanelor vizate de astfel de măsuri de anchetă, pe de altă parte.

7. Dacă prezenta cauză oferă Curții ocazia să interpreteze pentru prima dată Directiva 2014/41, aceasta îi oferă în special posibilitatea de a adopta o poziție cu privire la acest echilibru delicat, dar crucial.

8. Astfel, întrebările preliminare se referă în esență la articolul 14 din această directivă și la căile de atac care permit contestarea motivelor de fond ale măsurilor de anchetă indicate în decizia judiciară de emiteră a unui ordin european de anchetă.

9. Vom prezenta, în prezentele concluzii, motivele pentru care, în primul rând, considerăm că articolul 14 din Directiva 2014/41 se opune legislației unui stat membru care nu permite unui martor vizat de măsuri de anchetă, precum percheziția, ridicarea unor obiecte și înscrisuri și audierea, să introducă o cale de atac în scopul de a contesta motivele de fond aflate la originea acestor măsuri de anchetă sau să obțină despăgubiri. În aceste împrejurări, considerăm de asemenea că această dispoziție, interpretată în lumina drepturilor fundamentale, se opune ca o autoritate națională să emită un ordin european de anchetă.

10. În al doilea rând, considerăm că, în absența unor căi de atac prevăzute de dreptul național în proceduri naționale similare, articolul 14 din Directiva 2014/41 nu poate fi invocat de un particular în fața unei instanțe naționale pentru a contesta motivele de fond aflate la originea emiterii unui ordin european de anchetă.

3 A se vedea considerentul (5) al Directivei 2014/41/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 3 aprilie 2014 privind ordinul european de anchetă în materie penală (JO 2014, L 130, p. 1).

4 În linia Concluziilor Consiliului European de la Tampere din 15 și 16 octombrie 1999, precum și a adoptării de către Consiliul European a „Programului de la Stockholm – o Europă deschisă și sigură în serviciul cetățenilor și pentru protecția acestora” (JO 2010, C 115, p. 1) și conform articolului 82 alineatul (1) TFUE, Directiva 2014/41 se bazează pe principiul recunoașterii reciproce. Potrivit considerentului (38) al acesteia, obiectivul directivei respective îl reprezintă recunoașterea reciprocă a deciziilor luate în vederea obținerii de probe, iar, în temeiul articolului 1 alineatul (2) din această directivă, statele membre trebuie să execute ordinul european de anchetă pe baza principiului recunoașterii reciproce.

11. În al treilea rând, considerăm că noțiunea de „persoană în cauză” în sensul Directivei 2014/41 include, pe de o parte, un martor vizat de măsuri de anchetă solicitate într-un ordin european de anchetă, dacă domiciliul acestuia face obiectul unei percheziții și al ridicării unor obiecte și înscrisuri, iar martorul respectiv face obiectul unei audieri, și, pe de altă parte, persoana vizată de o acuzație de natură penală, în cazul în care măsura de strângere de probe stabilită în cadrul procedurii căreia aceasta îi face obiectul vizează un terț.

II. Cadrul juridic

A. Dreptul Uniunii

1. Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene

12. Articolul 47 primul paragraf de Carta drepturilor fundamentale a Uniunii Europene⁵ este formulat după cum urmează:

„Orice persoană ale cărei drepturi și libertăți garantate de dreptul Uniunii sunt încălcate are dreptul la o cale de atac eficientă în fața unei instanțe judecătorești, în conformitate cu condițiile stabilite de prezentul articol.”

13. Conform articolului 48 alineatul (2) din cartă, „[o]ricărei persoane acuzate îi este garantată respectarea dreptului la apărare”.

14. Articolul 52 alineatul (3) din cartă prevede următoarele:

„În măsura în care prezenta cartă conține drepturi ce corespund unor drepturi garantate prin Convenția [...] pentru apărarea drepturilor omului și a libertăților fundamentale⁶, înțelesul și întinderea lor sunt aceleași ca și cele prevăzute de convenția menționată. Această dispoziție nu împiedică dreptul Uniunii să confere o protecție mai largă.”

2. Directiva 2014/41

15. Considerentele (2), (11), (12), (18), (19), (22) și (39) ale Directivei 2014/41 au următorul cuprins:

„(2) În temeiul articolului 82 alineatul (1) [TFUE], cooperarea judiciară în materie penală în cadrul Uniunii se bazează pe principiul recunoașterii reciproce a hotărârilor judecătorești și a deciziilor judiciare, care este considerat, începând cu Consiliul European de la Tampere din 15-16 octombrie 1999, ca fiind piatra de temelie a cooperării judiciare în materie penală în cadrul Uniunii.

[...]

(11) Recurgerea la ordinul european de anchetă ar trebui să se facă atunci când executarea unei măsuri de investigare pare proporțională, adecvată și aplicabilă în cazul respectiv. Autoritatea emitentă ar trebui, prin urmare, să determine dacă probele solicitate sunt necesare și proporționale față de scopul procedurilor, dacă măsura de investigare aleasă este necesară și proporțională față de strângerea probelor în cauză și dacă, prin emiterea unui ordin european de anchetă, un alt stat membru ar trebui implicat în strângerea probelor respective. [...]

5 Denumită în continuare „carta”.

6 Semnată la Roma la 4 noiembrie 1950, denumită în continuare „CEDO”.

(12) Atunci când emite un ordin european de anchetă, autoritatea emitentă ar trebui să acorde o atenție specială asigurării respectării depline a drepturilor astfel cum sunt consacrate la articolul 48 din [cartă]. Prezumția de nevinovăție și dreptul la apărare în cadrul procedurilor penale sunt o piatră de temelie a drepturilor fundamentale recunoscute în [cartă] în domeniul justiției penale. Orice limitare a acestor drepturi printr-o măsură de investigare dispusă în conformitate cu prezenta directivă ar trebui să fie în conformitate cu cerințele prevăzute la articolul 52 din [cartă] în ceea ce privește necesitatea și obiectivele de interes general pe care ar trebui să le urmărească, în special protejarea drepturilor și libertăților celorlalți.

[...]

(18) La fel ca în cazul altor instrumente de recunoaștere reciprocă, prezenta directivă nu are ca efect modificarea obligației de respectare a drepturilor fundamentale și a principiilor juridice fundamentale consacrate la articolul 6 [TUE] și în [cartă]. Pentru a clarifica acest lucru, se introduce o dispoziție specifică în text.

(19) Crearea unui spațiu de libertate, securitate și justiție în cadrul Uniunii se bazează pe încredere reciprocă și pe o prezumție de respectare de către statele membre a dreptului Uniunii și, în particular, a drepturilor fundamentale. Cu toate acestea, această prezumție este relativă. În consecință, dacă există motive temeinice pentru a considera că executarea unei măsuri de investigare indicată în ordinul european de anchetă ar duce la încălcarea unui drept fundamental al persoanei în cauză și că statul executant nu și-ar respecta obligațiile în ceea ce privește protejarea drepturilor fundamentale recunoscute în Cartă, executarea ordinului european de anchetă ar trebui refuzată.

[...]

(22) Căile de atac disponibile împotriva unui ordin european de anchetă ar trebui să fie cel puțin echivalente celor disponibile într-o cauză internă împotriva măsurii de investigare respective. În conformitate cu dreptul lor intern, statele membre ar trebui să asigure aplicabilitatea acestor căi de atac, inclusiv prin informarea oricărei părți interesate, în timp util, cu privire la posibilitățile de a recurge la căile de atac respective. În cazurile în care obiecțiile împotriva ordinului european de anchetă sunt depuse de către o parte interesată în statul executant cu privire la motivele de fond ale emiterii ordinului european de anchetă, este recomandabil ca informațiile cu privire la o asemenea contestație să fie transmise autorității emitente, iar partea interesată să fie informată în consecință.

[...]

(39) Prezenta directivă respectă drepturile fundamentale și principiile recunoscute la articolul 6 din TUE și în [cartă], în special la titlul VI, în dreptul internațional și acordurile internaționale la care Uniunea sau toate statele membre sunt parte, inclusiv [CEDO], și în constituțiile statelor membre în domeniile lor respective de aplicare. [...]”.

16. Potrivit articolului 1 din Directiva 2014/41:

„(1) Ordinul european de anchetă reprezintă o decizie judiciară emisă sau validată de o autoritate judiciară a unui stat membru [...] pentru a pune în aplicare una sau mai multe măsuri de investigare specifice într-un alt stat membru [...] în vederea obținerii de probe în conformitate cu prezenta directivă.

Ordinul european de anchetă poate fi emis și pentru obținerea de probe care se află deja în posesia autorităților competente ale statului executant.

[...]

(4) Prezenta directivă nu are ca efect modificarea obligației de respectare a drepturilor fundamentale și a principiilor juridice astfel cum sunt consacrate la articolul 6 din TUE, inclusiv dreptul la apărare al persoanelor care fac obiectul unor proceduri penale, și nu aduce atingere obligațiilor care revin autorităților judiciare în această privință.”

17. Articolul 5 alineatul (1) din această directivă arată că „[o]rдинul european de anchetă prezentat în formularul prevăzut în anexa A se completează, se semnează și conținutul său se certifică pentru conformitate și corectitudine de către autoritatea emitentă.”

18. Articolul 6 din directiva menționată prevede:

„(1) Autoritatea emitentă poate emite un ordin european de anchetă numai dacă sunt îndeplinite următoarele condiții:

(a) emiterea ordinului european de anchetă este necesară și proporțională față de scopul procedurilor menționate la articolul 4, ținând cont de drepturile persoanei suspectate sau acuzate; și

[...]

(2) Condițiile menționate la alineatul (1) sunt evaluate, în fiecare caz, de către autoritatea emitentă.

(3) În cazul în care o autoritate executantă are motive să creadă că nu au fost îndeplinite condițiile prevăzute la alineatul (1), aceasta poate consulta autoritatea emitentă cu privire la importanța executării ordinului european de anchetă. După această consultare, autoritatea emitentă poate decide să retragă ordinul european de anchetă.”

19. Articolul 11 din Directiva 2014/41, care face parte din capitolul III, intitulat „Proceduri și garanții pentru statul executant”, prevede:

„(1) Fără a aduce atingere articolului 1 alineatul (4), recunoașterea sau executarea unui ordin european de anchetă poate fi refuzată în statul executant în cazul în care:

[...]

(f) există motive temeinice pentru a considera că executarea unei măsuri de investigare indicată în ordinul european de anchetă ar fi incompatibilă cu obligațiile statului executant în conformitate cu articolul 6 din TUE și al [cartei];

[...]

(4) În cazurile menționate la alineatul (1) literele (a), (b), (d), (e) și (f), înainte de a decide nerecunoașterea sau neexecutarea unui ordin european de anchetă, în tot sau în parte, autoritatea executantă se consultă cu autoritatea emitentă prin orice mijloace adecvate și solicită autorității emitente să furnizeze fără întârziere orice informații necesare, după caz.

[...]”

20. În temeiul articolului 14 din această directivă:

„(1) Statele membre se asigură că măsurilor de investigare indicate în ordinul european de anchetă le sunt aplicabile căile de atac echivalente celor disponibile într-o cauză internă similară.

(2) Motivele de fond pentru emiterea ordinului european de anchetă pot fi contestate numai printr-o acțiune inițiată în statul emitent, fără a aduce atingere garanțiilor privind drepturile fundamentale din statul executant.

(3) În cazul în care nu ar aduce atingere nevoii de asigurare a confidențialității unei anchete în temeiul articolului 19 alineatul (1), autoritatea emitentă și autoritatea executantă iau măsurile adecvate pentru a asigura faptul că sunt furnizate informații cu privire la posibilitățile în temeiul dreptului național de a recurge la căile de atac din momentul în care acestea devin aplicabile și în timp util, pentru a asigura posibilitatea exercitării efective a acestora.

(4) Statele membre se asigură că termenele de exercitare a dreptului de a recurge la o cale de atac sunt identice cu cele prevăzute în cauze interne similare și că se aplică astfel încât să garanteze părților interesate posibilitatea de a exercita în mod efectiv dreptul de a recurge la aceste căi de atac.

(5) Autoritatea emitentă și autoritatea executantă se informează reciproc cu privire la căile de atac împotriva emiterii, recunoașterii ori executării unui ordin european de anchetă.

(6) Introducerea unei căi de atac în justiție nu suspendă executarea măsurii de investigare, cu excepția cazului în care acest lucru este prevăzut în cauze interne similare.

(7) Statul emitent ia în considerare admiterea căii de atac împotriva recunoașterii sau executării unui ordin european de anchetă în conformitate cu propriul său drept intern. Fără a aduce atingere normelor procedurale interne, statele membre asigură faptul că, în procedurile penale din statul emitent, se respectă dreptul la apărare și echitatea procedurilor în cadrul evaluării probelor obținute prin intermediul ordinului european de anchetă.”

21. Potrivit articolului 24 din directiva menționată:

„(1) Atunci când o persoană se află pe teritoriul statului executant și trebuie audiată ca martor sau expert de către autoritățile competente ale statului emitent, autoritatea emitentă poate să emită un ordin european de anchetă pentru a audia martorul sau expertul prin videoconferință sau alte mijloace de transmisie audiovizuală în conformitate cu alineatele (5)-(7).

[...]

(2) Pe lângă motivele de nerecunoaștere sau neexecutare menționate la articolul 11, executarea ordinului european de anchetă poate fi, de asemenea, refuzată dacă:

(a) persoana suspectată sau acuzată nu își dă consimțământul; sau

(b) executarea unei asemenea măsuri de investigare într-un caz particular ar fi contrară principiilor fundamentale ale dreptului statului executant.

[...]”

22. Potrivit articolului 34 alineatele (1)-(3) din Directiva 2014/41:

„(1) Fără a aduce atingere aplicării acestora între statele membre și statele terțe și aplicării temporare a acestora în temeiul articolului 35, prezenta directivă înlocuiește, de la 22 mai 2017, dispozițiile corespunzătoare ale următoarelor convenții aplicabile în statele membre pentru care această directivă este obligatorie:

- a) Convenția europeană privind asistența judiciară reciprocă în materie penală a Consiliului Europei din 20 aprilie 1959, precum și cele două protocoale suplimentare aferente și acordurile bilaterale încheiate în temeiul articolului 26 din convenție;
- b) Convenția de punere în aplicare a Acordului Schengen^[7];
- c) Convenția privind asistența judiciară reciprocă în materie penală între statele membre ale Uniunii Europene și protocolul său^[8].

(2) Decizia-cadru 2008/978/JAI este înlocuită pentru toate statele membre care au obligații în temeiul prezentei directive. Dispozițiile Deciziei-cadru [2003/577] sunt înlocuite pentru statele membre care au obligații în temeiul prezentei directive în ceea ce privește înghețarea probelor.

Pentru statele membre care au obligații în temeiul prezentei directive, trimiterea la Decizia-cadru [2008/978] și, în ceea ce privește înghețarea probelor, la Decizia-cadru [2003/577] se interpretează ca trimiteri la prezenta directivă.

(3) Pe lângă prezenta directivă, statele membre pot încheia sau continua să aplice acorduri sau înțelegeri bilaterale sau multilaterale cu alte state membre ulterior datei de 22 mai 2017 numai în măsura în care acestea permit consolidarea în continuare a obiectivelor prezentei directive și contribuie la simplificarea sau facilitarea în continuare a procedurilor de strângere a probelor și cu condiția ca nivelul garanțiilor prevăzut în prezenta directivă să fie respectat.”

23. Articolul 36 alineatul (1) de această directivă arată că „[s]tatele membre iau măsurile necesare pentru a se conforma prezentei directive până la 22 mai 2017”.

B. Dreptul bulgar

24. Conform articolului 160 alineatul (1) din nakazatelno-protsesualen kodeks (Codul de procedură penală), percheziția și ridicarea unor obiecte și înscrisuri se pot desfășura dacă există un motiv suficient de întemeiat pentru a considera că într-un anumit loc se află anumite bunuri (documente, obiecte, calculatoare și altele) care conțin informații relevante pentru procedură.

25. În temeiul articolului 107 alineatul (2) din Codul de procedură penală coroborat cu articolul 13 din acest cod, audierea unui martor care nu a fost audiat anterior în faza de urmărire penală a procedurii penale se face în temeiul unei decizii judecătorești. În ceea ce privește percheziția și ridicarea unor obiecte și înscrisuri, acestea se desfășoară în faza jurisdicțională a procedurii penale pe baza unei decizii judecătorești.

26. Deciziile judecătorești prin care se dispun măsuri de administrare de probe, precum percheziția, ridicarea unor obiecte și înscrisuri și audierea unui martor, nu pot fi atacate de părțile la procedură și nici de persoanele vizate de aceste măsuri și nu sunt supuse niciunui control.

7 Convenția din 14 iunie 1985 între guvernele statelor din Uniunea Economică Benelux, ale Republicii Federale Germania și Republicii Franceze privind eliminarea treptată a controalelor la frontierele comune, semnată la Schengen (Luxemburg) la 19 iunie 1990 (JO 2000, L 239, p. 19).

8 A se vedea nota de subsol 2 din prezentele concluzii.

27. Nu este posibil niciun control indirect al acestor decizii, adică un control odată cu sentința penală.

28. În primul rând, în temeiul articolului 318 din Codul de procedură penală, sentința penală este verificată numai în temeiul unei căi de atac formulate de parchet sau de inculpat. Persoanele ale căror spații fac obiectul percheziției sau ale căror obiecte și înscrisuri sunt ridicate, pe de o parte, și persoanele audiate în calitate de martori, pe de altă parte, nu au dreptul să solicite ca, împreună cu sentința penală, să fie verificată și legalitatea deciziei judecătorești care vizează percheziția sau ridicarea de obiecte și înscrisuri și, respectiv, audierea.

29. În al doilea rând, în temeiul articolului 305 din Codul de procedură penală coroborat cu articolul 301 din același cod, decizia pronunțată de instanța de fond în primă instanță se referă numai la vinovăția inculpatului, iar nu la existența sau inexistența unor motive care justifică percheziția, ridicarea unor obiecte și înscrisuri sau audierea în calitate de martor. În ceea ce privește hotărârea pronunțată în al doilea grad de jurisdicție, aceasta nu privește decât chestiunile examinate în primă instanță. În special, instanța de al doilea grad de jurisdicție verifică modul în care au fost duse la îndeplinire măsurile de cercetare, în special respectarea regulilor procedurale, fără să controleze caracterul suficient al motivelor deciziei prin care se dispun măsurile de cercetare.

30. Articolul 2 din zakon za otgovornostta na darzhavata i obshtinite za vredi (Legea privind răspunderea statului și a autorităților locale pentru prejudiciile cauzate)⁹ prevede plata unei despăgubiri pentru prejudiciile rezultate din anumite acte cu caracter jurisdicțional efectuate împotriva inculpatului și care au fost declarate nelegale.

31. Actele prin care se dispune efectuarea unei percheziții, ridicarea unor obiecte și înscrisuri sau audierea unui martor nu sunt îndreptate împotriva inculpatului și nu există nicio posibilitate juridică de a stabili nelegalitatea lor. În consecință, aceste ipoteze nu se numără printre cele în care trebuie acordată o despăgubire.

32. Zakon za evropeyskata zapoved za razsledvane (Legea privind ordinul european de anchetă)¹⁰ transpune Directiva 2014/41 în ordinea juridică bulgară.

33. Instanța de trimitere precizează că, deși articolul 18 din Legea privind ordinul european de anchetă prevede căi de atac privind executarea de către autoritățile bulgare a unui ordin european de anchetă adoptat de autoritățile judiciare ale unui alt stat membru, în schimb această lege nu prevede vreo cale de atac în cadrul procedurii de emiteră a unui astfel de ordin.

III. Situația de fapt din litigiul principal și întrebările preliminare

34. Autoritățile judiciare bulgare îl acuză pe domnul Ivan Dimov Gavanozov că este conducătorul unui grup infracțional care a implicat de asemenea alte trei persoane, al cărui scop este eludarea aplicării și plății taxei pe valoarea adăugată (TVA) prin emiterea și utilizarea de documente inexacte, precum și prin deducerea în mod nelegal a TVA-ului achitat în amonte. În special, domnul Gavanozov este acuzat că ar fi importat în Bulgaria, prin intermediul unor societăți-fantomă, zahăr din alte state membre (achiziție intracomunitară), printre care Republica Cehă, de la societatea X reprezentată de martorul Y, și ar fi vândut zahărul ulterior fără documente pe piața națională, fără să calculeze și să plătească taxa aferentă acestuia. Potrivit documentelor aflate în posesia autorităților judiciare, domnul Gavanozov ar fi efectuat un export de zahăr către România prin intermediul unei livrări intracomunitare. Cuantumul total al TVA-ului care nu a fost stabilit și nici achitat s-ar ridica la 1 128 664,49 leva bulgărești (BGN) (577 085,85 euro).

⁹ DV nr. 60 din 5 august 1988.

¹⁰ DV nr. 16 din 20 februarie 2018.

35. În faza de urmărire penală nu a fost adoptată nicio măsură în vederea administrării probelor cu privire la societatea X și la martorul Y.

36. S-a stabilit totuși că au avut loc contacte personale și profesionale între domnul Gavanozov și martorul Y, contacte desfășurate fie prin intermediul unui interpret, fie în limba engleză, deoarece niciunul dintre ei nu cunoaște limba maternă a celuilalt. Cu toate acestea, s-a constatat de asemenea că domnul Gavanozov a semnat un contract de reprezentare exclusivă cu compania X, al cărei reprezentant era martorul Y, acest contract fiind redactat exclusiv în limba bulgară.

37. Pentru a clarifica întinderea relației dintre domnul Gavanozov și Y, instanța de trimitere Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria) a hotărât că trebuie administrate noi probe.

38. Astfel, aceasta din urmă a hotărât ca în spațiile comerciale ale societății X să se desfășoare o percheziție domiciliară, concomitent cu ridicarea unor obiecte și înscrisuri, pentru a stabili dacă contractul prezentat de martorul Y se regăsește printre documentele acestei societăți și dacă au fost redactate documente în legătură cu executarea acestui contract. De asemenea, instanța a hotărât ca în locuința martorului Y să se desfășoare o percheziție domiciliară, concomitent cu ridicarea unor obiecte și înscrisuri, pentru a stabili dacă acesta păstrează în locuința sa documente privind activitatea incriminată, și ca martorul respectiv să fie audiat prin intermediul videoconferinței, deoarece acesta refuză să se prezinte în Bulgaria pentru a fi audiat.

39. În măsura în care spațiile comerciale ale societății X și locuința lui Y se află pe teritoriul Republicii Cehe, instanța de trimitere a hotărât să emită un ordin european de anchetă prin care să solicite autorităților judiciare cehe efectuarea acestor măsuri de anchetă.

40. Cu ocazia adoptării ordinului european de anchetă, instanța de trimitere arată că a întâmpinat dificultăți cu privire la completarea, în cadrul formularului-tip al ordinului european de anchetă prevăzut în anexa A la Directiva 2014/41, a secțiunii J¹¹, consacrată căilor de atac.

41. În această privință, instanța de trimitere a indicat în decizia de trimitere că legislația bulgară nu prevede niciun fel de cale de atac împotriva adoptării acestor măsuri de cercetare.

42. De asemenea, aceasta a precizat că, în opinia sa, legislația bulgară nu este conformă cu articolul 14 din Directiva 2014/41 și nu respectă principiul efectivității, în măsura în care persoanele vizate de măsurile de strângere de probe nu dispun de nicio cale de atac împotriva actelor prin care se dispun astfel de măsuri.

43. În aceste condiții, Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat) a hotărât să suspende judecarea cauzei și să adreseze Curții următoarele întrebări preliminare:

„1) Sunt compatibile legislația internă și jurisprudența națională cu articolul 14 din Directiva 2014/41 dacă motivele de fond ale deciziei judecătorești de emitere a unui ordin european de anchetă al cărui obiect este desfășurarea unei percheziții într-o locuință și în spațiile comerciale, precum și ridicarea anumitor obiecte, respectiv audierea unui martor, nu pot fi atacate în mod direct prin intermediul unei căi de atac împotriva deciziei judecătorești prin care au fost dispuse aceste măsuri și nici printr-o acțiune separată în despăgubire?

2) Articolul 14 alineatul (2) din directiva 2014/41 conferă în mod direct și imediat părții interesate dreptul de a ataca decizia judecătorească privind ordinul european de anchetă, cu toate că dreptul intern nu prevede o astfel de posibilitate procesuală?

¹¹ Denumită în continuare „secțiunea J”.

- 3) Luând în considerare articolul 14 alineatul (2) coroborat cu articolul 6 alineatul (1) litera (a) și cu articolul 1 alineatul (4) din Directiva 2014/41, persoana vizată de o acuzație penală este o parte interesată în sensul articolului 14 alineatul (4) din aceeași directivă, în cazul în care măsura administrării probelor vizează un terț?
- 4) Persoana care utilizează sau locuiește în spațiile în care se vor desfășura percheziția și ridicarea de obiecte și înscrisuri, respectiv persoana care va fi audiată în calitate de martor, este o parte interesată în sensul articolului 14 alineatul (4) coroborat cu alineatul (2) din Directiva 2014/41?”

IV. Analiza noastră

A. Cu privire la admisibilitate

44. Guvernele ceh și austriac au invocat în mod expres și implicit inadmisibilitatea întrebărilor preliminare pentru motivul că, întrucât decizia de trimitere a fost emisă la data expirării termenului prevăzut pentru transpunerea Directivei 2014/41, aceasta din urmă nu era încă transpusă în Republica Cehă sau în Republica Bulgaria și nu este posibilă aplicarea directă a acestei directive.

45. În această privință, remarcăm, mai întâi, că decizia de trimitere fiind datată 23 mai 2017, aceasta este ulterioară datei de expirare a termenului de transpunere a Directivei 2014/41, stabilit la articolul 36 alineatul (1) din aceasta la 22 mai 2017.

46. În continuare, Directiva 2014/41 a fost transpusă atât în Republica Bulgaria, cât și în Republica Cehă în cursul procedurii în fața Curții. Astfel, instanța de trimitere a trimis Curții, pe parcursul procedurii în fața acesteia, o copie a legii de transpunere, precum și o scrisoare de însoțire. În plus, în urma expirării termenului de transpunere, Republica Cehă a comunicat Comisiei Europene măsurile de transpunere a Directivei 2014/41¹².

47. În sfârșit, interpretarea solicitată de instanța de trimitere nu este doar relevantă, ci și necesară pentru aceasta din urmă.

48. Astfel, măsurile de percheziție domiciliară, de ridicare a unor obiecte și înscrisuri și de audiere a martorului Y avute în vedere de instanța de trimitere se referă la o procedură în desfășurare în Bulgaria și urmăresc să determine dacă domnul Gavanozov a comis în mod efectiv o fraudă în materie de TVA.

49. Pe de altă parte, întrebările preliminare adresate Curții se referă la o dispoziție de drept al Uniunii și, în măsura în care permit instanței de trimitere să determine modul de completare a secțiunii J, ele răspund unei nevoi obiective exprimate de către aceasta din urmă.

50. În consecință, întrebările preliminare sunt, în opinia noastră, admisibile.

¹² Detaliile privind aceste măsuri pot fi consultate la următoarea adresă de internet: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/NIM/?uri=celex:32014L0041>

B. Cu privire la fond

1. Cu privire la prima întrebare preliminară

51. Prin intermediul primei întrebări, instanța de trimitere solicită în esență Curții să stabilească dacă articolul 14 din Directiva 2014/41 trebuie interpretat în sensul că se opune unei reglementări naționale care nu prevede nicio cale de atac pentru contestarea motivelor de fond aflate la originea emiterii unui ordin european de anchetă care are ca obiect realizarea unei percheziții domiciliare, ridicarea anumitor obiecte și înscrisuri și organizarea audierii unui martor.

52. În această privință, trebuie să se constate că cerințele acestei directive în materie de căi de atac demonstrează că, pentru legiuitorul Uniunii, astfel de căi de atac trebuie în mod necesar să fie prevăzute de statele membre.

53. Astfel, din cuprinsul articolului 13 alineatul (2) din Directiva menționată, potrivit căruia „[t]ransferul probelor poate fi suspendat, în așteptarea soluționării unei căi de atac [...]”, reiese că existența căilor de atac a fost avută în vedere pe deplin de către legiuitorul respectiv.

54. În plus, impunând la articolul 14 alineatul (1) din Directiva 2014/41 ca „măsurilor de investigare indicate în ordinul european de anchetă [să le fie] aplicabile căile de atac echivalente celor disponibile într-o cauză internă similară”, este evident, în opinia noastră, că, contrar celor susținute de guvernul ceh, legiuitorul Uniunii a presupus existența unei căi de atac împotriva măsurilor de anchetă în cadrul procedurilor naționale¹³ și a impus statelor membre să prevadă, în materia ordinului european de anchetă, căi de atac echivalente.

55. În consecință, chiar dacă articolul 14 alineatul (1) din această directivă nu obligă statele membre să prevadă căi de atac suplimentare în raport cu cele care există într-o cauză internă similară¹⁴, această dispoziție le obligă, în orice caz și printr-un „joc al oglinzilor”, să instituie căi de atac aplicabile măsurilor de anchetă indicate într-un ordin european de anchetă care să fie echivalente celor deschise în cadrul unei proceduri naționale similare¹⁵.

56. Această interpretare a Directivei 2014/41 este, în opinia noastră, cu atât mai justificată cu cât, în cadrul unei anchete penale, măsurile de anchetă dispuse de autoritățile competente în scopul legitim de a colecta probe pot fi invazive și pot aduce atingere drepturilor fundamentale ale persoanelor vizate, recunoscute, printre altele, de cartă. În plus, ținând seama de particularitățile sancțiunilor penale, procesul care conduce la astfel de sancțiuni trebuie în mod necesar să fie însoțit în integralitatea sa de garanții specifice pentru ca drepturile fundamentale ale persoanelor implicate în procedură să fie respectate¹⁶.

13 Această poziție este, în opinia noastră, împărtășită de guvernul austriac și de Comisie.

14 Cu toate acestea, observăm că, în temeiul considerentului (22) al acestei directive, statele membre au posibilitatea să prevadă căi de atac suplimentare care să permită contestarea unui ordin european de anchetă.

15 Această interpretare este confirmată de considerentul (22) al Directivei 2014/41 care, conform jurisprudenței Curții, poate preciza conținutul acestei directive [Hotărârea din 11 iunie 2015, Zh. și O. (C-554/13, EU:C:2015:377, punctul 42)]. Din aceasta rezultă, în opinia noastră, că, deși directiva menționată obligă statele membre să prevadă căi de atac echivalente celor stabilite în ceea ce privește măsurile interne similare, aceasta nu aduce atingere, în principiu și sub rezerva respectării principiului efectivității, competenței statelor membre de a institui astfel de căi de atac pentru măsurile de anchetă care aduc atingere unui drept fundamental.

16 A se vedea Hagueneau-Moizard, C., Gazin F., și Leblois-Happe J., *Les fondements du droit pénal européen*, Larcier, Bruxelles, 2015, p. 55.

57. În consecință, necesitatea unui control jurisdicțional efectiv menit să garanteze respectarea drepturilor fundamentale de către instanțele naționale¹⁷, subliniată în mod repetat¹⁸, este cu atât mai pregnantă în contextul cooperării judiciare în materie penală, iar posibilitatea de a contesta motivele de fond aflate la originea unui ordin european de anchetă prezintă, în consecință, o importanță deosebită.

58. În sfârșit, această interpretare nu este repusă în discuție de faptul că măsurile de colectare a probelor vizează un terț care deține calitatea de martor.

59. Astfel, trebuie să se constate că, la articolul 1 alineatul (4) din Directiva 2014/41, legiuitorul Uniunii nu a limitat obligația de a respecta drepturile fundamentale la dreptul la apărare al persoanelor care fac obiectul unei proceduri penale.

60. Pe de altă parte, deși anumite dispoziții din această directivă, precum articolul 6 alineatul (1) litera (a), pun accentul pe drepturile „persoanei suspectate sau acuzate”, alte dispoziții din această directivă, printre care, în special, articolul 5 alineatul (1) litera (c), articolul 13 alineatul (2), precum și articolele 14 și 22, se referă la noțiunea de „persoană în cauză” sau de „persoană vizată”.

61. În plus, articolul 11 alineatul (1) litera (f) din Directiva 2014/41, interpretat în lumina considerentului (19) al acesteia, și articolul 14 din directiva respectivă prevăd că garanțiile stabilite de legiuitorul Uniunii în ceea ce privește căile de atac sau motivele de neexecutare sau de nerecunoaștere sunt stabilite în beneficiul „persoanei în cauză”, iar nu în beneficiul „persoanei suspectate” sau al „persoanei acuzate”.

62. Or, în opinia noastră, folosirea unor expresii diferite este departe de a fi lipsită de importanță, mai ales că, în contextul Directivei 2014/41, măsurile de anchetă menționate într-un ordin european de anchetă pot să privească atât „persoana suspectată” sau „persoana acuzată”, cât și terți și, în consecință, să aducă atingere drepturilor acestora.

63. În cadrul anchetei din litigiul principal împotriva domnului Gavanzov, Y este un martor, dar acesta este vizat de măsurile de anchetă preconizate, care urmăresc colectarea de probe împotriva domnului Gavanzov. Astfel, percheziția și ridicarea unor obiecte și înscrisuri ar avea loc la domiciliul său, iar el ar face obiectul unei audieri.

64. În consecință, noțiunea de „persoană în cauză” în sensul Directivei 2014/41 se referă de asemenea la un martor precum Y, care ar face obiectul unor măsuri de anchetă solicitate printr-un ordin european de anchetă.

¹⁷ În această privință, reamintim că, potrivit Curții, revine printre altele instanțelor naționale obligația de a garanta deplina aplicare a dreptului Uniunii în toate statele membre, precum și protecția jurisdicțională a drepturilor conferite justițiabililor de dreptul menționat [a se vedea Hotărârea din 25 iulie 2018, Minister for Justice and Equality (Deficiențe ale sistemului judiciar) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punctul 50 și jurisprudența citată)].

¹⁸ În această privință, facem referire la considerentul (12), precum și la articolul 1 alineatul (4) din Directiva 2014/41. Această cerință trebuie diferențiată de obligația Uniunii de a respecta drepturile fundamentale atunci când pune în aplicare competența penală conferită de tratat.

65. Or, din expunerea dreptului național și din condamnările repetate ale Republicii Bulgaria de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului, evidențiate în decizia de trimitere¹⁹, reiese că dreptul bulgar nu prevede nicio cale de atac care să permită unui martor să conteste motivele de fond ale măsurilor de anchetă în cadrul procedurilor naționale, precum percheziția sau ridicarea unor obiecte și înscrisuri, și nici să obțină în mod efectiv vreo reparație în cadrul unei acțiuni în despăgubire²⁰.

66. În plus, potrivit indicațiilor furnizate de instanța de trimitere²¹, transpunerea în dreptul bulgar a Directivei 2014/41 nu a introdus posibilitatea unui martor precum Y, vizat de o percheziție, de ridicarea unor obiecte și înscrisuri și de o audiere, să conteste motivele de fond aflate la originea acestor măsuri de anchetă.

67. În opinia noastră, din toate aceste considerații trebuie extrase două concluzii.

68. În primul rând, deducem că reglementarea bulgară nu este conformă articolului 14 din Directiva 2014/41.

69. În al doilea rând, această dispoziție, interpretată în lumina drepturilor fundamentale, se opune ca o autoritate, în speță bulgară, să poată emite un ordin european de anchetă.

70. Astfel, din moment ce Directiva 2014/41 prevede garanții²² precum o cale de atac care să permită contestarea motivelor de fond aflate la originea măsurilor de anchetă menționate într-un ordin european de anchetă, în lipsa unor astfel de garanții, mecanismul ordinului european de anchetă nu poate fi declanșat.

71. Această poziție rezultă, în primul rând, din interpretarea secțiunii J.

19 În decizia de trimitere, după prezentarea dreptului național, se precizează că, în urma Hotărârii Curții EDO din 26 iulie 2007, Peev împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2007:0726JUD006420901), și a Hotărârii CEDO din 22 mai 2008, Iliya Stefanov împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2008:0522JUD006575501), Republica Bulgaria s-a angajat să modifice dreptul național pentru a permite un control jurisdicțional *a posteriori* al actului jurisdicțional care vizează efectuarea unei percheziții și a unei ridicări de obiecte și înscrisuri, la cererea persoanelor vizate de percheziție și de ridicarea de obiecte și înscrisuri. De asemenea, din decizia de trimitere rezultă că aceste modificări ale dreptului bulgar nu au fost încă adoptate.

20 Este adevărat că posibilitatea de a contesta motivele de fond ale măsurilor de investigare în materie penală diferă de posibilitatea de a solicita despăgubiri pentru prejudiciile cauzate de astfel de măsuri. Cu toate acestea, reiese din jurisprudența Curții Europene a Drepturilor Omului că posibilitatea de a obține despăgubiri în ipoteza în care percheziția sau ridicarea unor obiecte și înscrisuri ar fi fost stabilite sau puse în executare în mod ilegal face parte integrantă din dreptul la o cale de atac efectivă în sensul articolului 13 din CEDO. În ceea ce privește analiza dreptului bulgar, rolul și importanța acțiunii în despăgubiri nu trebuie subestimate, din moment ce, după cum a subliniat Curtea Europeană a Drepturilor Omului, în absența unei căi de atac pentru a contesta legalitatea percheziției și a ridicării unor obiecte și înscrisuri, posibilitatea unei acțiuni în despăgubiri este extrem de importantă [Curtea EDO, Hotărârea din 22 mai 2008, Iliya Stefanov împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2008:0522JUD006575501, § 59), și Hotărârea din 19 ianuarie 2017, Posevini împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2017:0119JUD006363814, § 84)].

21 Astfel, instanța de trimitere a informat, printr-o scrisoare, Curtea cu privire la transpunerea directivei și a precizat în mod expres în această privință că, deși articolul 18 din Legea privind ordinul european de anchetă prevede o cale de atac în ceea ce privește executarea de către autoritățile bulgare a unui ordin european de anchetă adoptat de autoritățile judiciare dintr-un alt stat membru, această lege nu prevede o cale de atac în cadrul procedurii de emiteră a unui astfel de ordin.

22 Posibilitatea contestării motivelor de fond aflate la baza emiterii unui ordin european de anchetă recunoscută la articolul 14 din Directiva 2014/41 și, în sens mai larg, garanțiile prevăzute de această dispoziție nu sunt singurele garanții instituite de legiuitorul Uniunii. Astfel, faptul că, prin definiție, un ordin european de anchetă este o decizie judiciară emisă sau validată de o autoritate judiciară a unui stat membru constituie, în sine, o garanție. Pe de altă parte, articolul 1 alineatul (3) din directiva menționată prevede că, în cadrul drepturilor de apărare, emiteră unui ordin european de anchetă poate fi solicitată de o persoană suspectată sau acuzată. În plus, deși articolul 1 alineatul (4) de directiva menționată reamintește că aceasta nu are ca efect modificarea obligației de respectare a drepturilor fundamentale, diferitele obligații care incumbă atât statului emitent, cât și statului executant au ca obiect garantarea respectării drepturilor fundamentale. În special, articolul 6 alineatul (1) litera (a) din Directiva 2014/41 precizează că un ordin european de anchetă poate fi emis numai dacă acesta este necesar și proporțional față de scopul procedurilor menționate în care un astfel de ordin poate interveni, ținând cont de drepturile persoanei suspectate sau acuzate. În temeiul articolului 6 alineatul (3) de această directivă, în cazul în care o autoritate executantă are motive să creadă că această condiție nu a fost respectată, aceasta poate consulta autoritatea emitentă cu privire la importanța executării ordinului european de anchetă. După această consultare, autoritatea emitentă poate decide să retragă ordinul european de anchetă. În sfârșit, în temeiul articolului 11 din directiva menționată, statul executant poate refuza recunoașterea sau executarea unui ordin european de anchetă pentru mai multe motive, printre care încălcarea principiului *non bis in idem* sau respectarea obligațiilor statului respectiv în materia drepturilor fundamentale.

72. În pofida divergențelor dintre diferitele versiuni lingvistice ale acestei secțiuni J²³, considerăm că aceasta, interpretată în raport cu economia generală și cu finalitatea Directivei 2014/41²⁴, impune, în temeiul punctului 1, ca autoritatea emitentă să indice omologului său din statul executant dacă s-a introdus o cale de atac împotriva emiterii ordinului european de anchetă vizat de formularul prevăzut la anexa A la această directivă și, în temeiul punctului 2, ca aceasta să furnizeze informațiile privind căile de atac, precum și pe cele privind posibilitățile de asistență din statul emitent.

73. În această privință, pe de o parte, observăm că utilitatea, din perspectiva statului executant, a informației potrivit căreia o cale de atac împotriva unui ordin european de anchetă, în sensul de orice ordin european de anchetă, ar fi fost deja introdusă în statul emitent nu ne pare nici pe departe evidentă.

74. În schimb, în ipoteza unei măsuri de anchetă care nu necesită confidențialitate²⁵, o eventuală cale de atac împotriva ordinului european de anchetă constituie o informație importantă pentru statul executant, în măsura în care succesul unei astfel de căi de atac ar putea repune în discuție această măsură de anchetă.

75. Pe de altă parte, secțiunea J punctul 2 coroborată cu articolul 14 alineatul (2) din Directiva 2014/41 implică faptul că autoritățile statului executant pot să notifice persoana vizată de măsurile de anchetă cu privire la posibilitatea de a contesta motivele de fond care stau la baza emiterii ordinului european de anchetă în statul emitent și, dacă este cazul, să îi furnizeze informații cu privire la asistența juridică sau lingvistică de care poate beneficia în acest stat²⁶.

76. În plus, necesitatea de a furniza, în secțiunea J punctul 2, informațiile privind căile de atac din statul emitent este de asemenea o garanție a efectivității motivelor de nerecunoaștere sau de neexecutare a ordinelor europene de anchetă și în special a motivului prevăzut la articolul 11 alineatul (1) litera (f) din această directivă.

77. Or, în absența unei căi de atac prevăzute în statul emitent, nu poate fi completat formularul care figurează în anexa A la directiva menționată, nu poate fi furnizat cadrul complet al ordinului european de anchetă²⁷ și acest ordin nu poate nici să fie emis, nici, *a fortiori*, să aibă succes.

78. În al doilea rând, reglementarea bulgară și deficitul de protecție a drepturilor fundamentale pe care aceasta îl implică împiedică aplicarea mecanismului de recunoaștere reciprocă aflat în centrul ordinului european de anchetă.

23 Versiunea în limba franceză a secțiunii J precizează: „Veuillez indiquer si un recours a déjà été formé contre l’émission d’une décision d’enquête européenne [...]”. În mod similar, versiunea în limba engleză indică: „Please indicate if a legal remedy has already been sought against the issuing of an EIO [...]”. În schimb, din versiunea în limba spaniolă a secțiunii J reiese că „Sírvasse indicar si ya se ha interpuesto algún recurso contra la emisión de la OEI [...]” (Sublinierea noastră).

24 A se vedea Hotărârea din 29 aprilie 2015, Léger (C-528/13, EU:C:2015:288, punctul 35).

25 Spre deosebire, de exemplu, de măsurile de ridicare a unor obiecte și înscrisuri sau de percheziție care pentru a fi eficiente necesită un element de surpriză și trebuie să rămână confidențiale înainte de a fi puse în executare.

26 Această obligație de a furniza informații impusă statelor membre este exprimată și în considerentul (22) al Directivei 2014/41.

27 Subliniem cu privire la acest aspect că, în temeiul articolului 5 alineatul (1) din Directiva 2014/41, ordinul european de anchetă prezentat în formularul prevăzut în anexa A se completează, se semnează și conținutul său se certifică pentru conformitate și corectitudine de către autoritatea emitentă. În plus, potrivit articolului 16 alineatul (2) litera (a) din această directivă, autoritatea executantă informează de îndată autoritatea emitentă, prin orice mijloace, dacă este imposibil pentru autoritatea executantă să ia o decizie privind recunoașterea sau executarea din cauza faptului că formularul prevăzut în anexa A este incomplet sau în mod vădit incorect. În consecință, formularul prevăzut în anexa A la directiva menționată formalizează ordinul european de anchetă și informațiile solicitate prin acesta sunt destinate să informeze statul executant cu privire la măsurile de investigare solicitate, la ancheta în care acestea se înscriu, precum și la contextul lor juridic.

79. Recunoașterea reciprocă se bazează pe premisa existenței, între statele membre, a unei încrederi reciproce înțelese ca „certitudinea că toți cetățenii europeni au acces la un sistem judiciar care îndeplinește cele mai înalte cerințe de calitate”²⁸. În consecință, aceasta impune ca statele membre să considere, mai puțin în situații excepționale, că toate celelalte state membre respectă drepturile fundamentale recunoscute de dreptul Uniunii²⁹ și implică faptul că „statele membre pot fi ținute [...] să prezume respectarea drepturilor fundamentale de către celelalte state membre”³⁰.

80. Cu toate acestea, remarcăm că utilizarea de către Curte a verbului „a putea” nu induce nicio obligație, iar considerentul (19) al Directivei 2014/41 se referă la caracterul relativ al acestei prezumții³¹.

81. În speță, ținând seama de constatările repetate privind încălcarea de către Republica Bulgaria a articolelor 3, 8 și 13 din CEDO, de absența modificărilor aduse dispozițiilor Codului de procedură penală, de faptul că însăși instanța de trimitere are îndoieli cu privire la respectarea de către reglementarea bulgară a drepturilor fundamentale și de neintroducerea unei căi de atac în momentul transunerii Directivei 2014/41, este evident, în opinia noastră, că nu poate fi stabilită prezumția respectării drepturilor fundamentale în materie de către acest stat membru.

82. Astfel, imposibilitatea unui terț care face obiectul în Bulgaria al unor măsuri de anchetă precum percheziția sau ridicarea unor obiecte și înscrisuri, care în esență aduc atingere dreptului la respectarea vieții private, să conteste motivele de fond aflate la originea acestor măsuri este, astfel cum a statuat în repetate rânduri Curtea Europeană a Drepturilor Omului, o lipsă vădită a unei protecții efective a dreptului la respectarea vieții private³².

83. În cazul în care nu poate fi stabilită prezumția că un stat membru respectă drepturile fundamentale, nu se poate solicita încredere reciprocă din partea celorlalte state membre, astfel încât recunoașterea reciprocă nu poate fi pusă în aplicare, iar statul membru respectiv nu poate beneficia de aceasta.

84. Adăugăm că, într-o astfel de situație, posibilitatea statului membru de a se întemeia pe articolul 11 din Directiva 2014/41, evidențiată de guvernul maghiar, nu este suficientă.

28 A se vedea programul de la Haga: consolidarea libertății, a securității și a justiției în Uniunea Europeană (JO 2005, C 53, p. 1) (partea III punctul 3.2). A se vedea de asemenea Hotărârea din 25 iulie 2018, Minister for Justice and Equality (Deficiențe ale sistemului judiciar) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punctul 35 și jurisprudența citată).

29 A se vedea Hotărârea din 25 iulie 2018, Minister for Justice and Equality (Deficiențe ale sistemului judiciar) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punctul 36 și jurisprudența citată).

30 Hotărârea din 25 iulie 2018, Minister for Justice and Equality (Deficiențe ale sistemului judiciar) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punctul 37 și jurisprudența citată).

31 Alte texte adoptate recent în cadrul spațiului de libertate, securitate și justiție se referă la prezumția de respectare de către statele membre a drepturilor fundamentale, cum ar fi în special considerentul (34) al Regulamentului (UE) 2018/1805 al Parlamentului European și al Consiliului din 14 noiembrie 2018 privind recunoașterea reciprocă a ordinelor de indisponibilizare și de confiscare (JO 2018, L 303, p. 1).

32 A se vedea Curtea EDO, Hotărârea din 15 octombrie 2013, Gutsanovi împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2013:1015JUD003452910, § 67 și § 208-212), Hotărârea din 16 februarie 2016, Govedarski împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2016:0216JUD003495712, § 38-40 și § 72-75), Hotărârea din 31 martie 2016, Stoyanov și alții împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2016:0331JUD005538810, punctele 114-116), și Hotărârea din 9 iunie 2016, Popovi împotriva Bulgariei (CE:ECHR:2016:0609JUD003965111, § 49, 89 și 93). În această privință, reamintim din rațiuni practice că, astfel cum reiese din explicațiile cu privire la cartă (JO 2007, C 303, p. 17), dreptul la o cale de atac efectivă garantat la articolul 47 primul paragraf din cartă se întemeiază pe articolul 13 din CEDO. Or, conform articolului 52 alineatul (3) din cartă, înțelesul și întinderea drepturilor pe care aceasta le recunoaște sunt aceleași ca cele prevăzute de convenția menționată, iar împrejurarea, menționată în explicațiile cu privire la cartă, că protecția în dreptul Uniunii este mai extinsă întrucât aceasta garantează dreptul la o cale de atac efectivă în fața unei instanțe este lipsită de relevanță în speță.

85. Pe lângă faptul că recurgerea la motivele de neexecutare sau de nerecunoaștere este o excepție, de strictă interpretare³³, de la principiul executării ordinelor europene de anchetă, care reiese de la articolul 1 alineatul (2) din Directiva 2014/41, recurgerea la articolul 11 alineatul (1) litera (f) din această directivă impune, în conformitate cu considerentul (19) al directivei menționate, o apreciere de la caz la caz în scopul răsturnării prezumției de respectare a drepturilor fundamentale.

86. Or, considerăm că, dacă aprecierea efectivității căilor de atac poate justifica, de la caz la caz, aplicarea articolului 11 alineatul (1) litera (f) din Directiva 2014/41, absența posibilității oricărei căi de atac ar putea, după cum subliniază în mod întemeiat guvernul austriac, să conducă la o utilizare sistematică a acestei dispoziții, repunând în discuție interesul practic al ordinului european de anchetă.

87. Pe de altă parte, în împrejurări precum cele existente în Republica Bulgaria, aplicarea articolului 11 alineatul (1) litera (f) din Directiva 2014/41 creează un risc semnificativ de nerecunoaștere sau de neexecutare cu geometrie variabilă între statele membre și, în cele din urmă, plasează o responsabilitate foarte mare asupra autorităților executante, care se pot expune unei încălcări a dispozițiilor CEDO³⁴.

88. În sfârșit, interpretarea Directivei 2014/41 pe care o propunem se îmbină cu efectivitatea necesară a mecanismului ordinului european de anchetă.

89. Astfel, legiuitorul Uniunii a însoțit punerea în aplicare a ordinului european de anchetă cu garanții care urmăresc să protejeze drepturile persoanelor vizate de măsurile de anchetă. În consecință, dacă un stat membru alege să nu transpună Directiva 2014/41 în această privință, să nu introducă aceste garanții și, în consecință, să nu respecte echilibrul rezultat din această directivă între caracterul invaziv al măsurilor de anchetă și posibilitatea de a le contesta, acesta nu poate beneficia de mecanismul ordinului european de anchetă.

90. Având în vedere toate aceste considerații, considerăm că, pe de o parte, articolul 14 din Directiva 2014/41 se opune reglementării bulgare și că, pe de altă parte, acest articol, interpretat în lumina drepturilor fundamentale, se opune ca o autoritate bulgară să emită un ordin european de anchetă.

2. Cu privire la cea de a doua întrebare preliminară

91. Prin intermediul celei de a doua întrebări, instanța de trimitere solicită în esență Curții să stabilească dacă articolul 14 alineatul (2) din Directiva 2014/41 poate fi invocat de o persoană în fața unei instanțe naționale pentru a contesta motivele de fond aflate la originea emiterii unui ordin european de anchetă, în lipsa unor căi de atac prevăzute în acest scop de dreptul național.

92. În opinia noastră, plecând de la premisa existenței, în statele membre, a unor căi de atac care permit contestarea motivelor de fond care au stat la baza emiterii unui ordin european de anchetă, legiuitorul Uniunii vizează, prin intermediul articolului 14 alineatul (2) din această directivă, să evite ca aceste motive să fie contestate în statul executant și controlate de o instanță de trimitere din cadrul acestuia din urmă³⁵.

33 A se vedea prin analogie jurisprudența privind mandatul european de arestare și în special Hotărârea din 25 iulie 2018, AY (Mandat de arestare – Martor) (C-268/17, EU:C:2018:602, punctul 52), și Hotărârea din 25 iulie 2018, Minister for Justice and Equality (Deficiențe ale sistemului judiciar) (C-216/18 PPU, EU:C:2018:586, punctul 41).

34 Reamintim în această privință că, ținând seama de Hotărârea Curții EDO din 21 ianuarie 2011, M. S. S. împotriva Belgiei și a Greciei (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609, § 358, 360 și 367), un astfel de risc de condamnare de către Curtea Europeană a Drepturilor Omului este departe de a fi incert și că acesta a fost luat în considerare în mod serios de legiuitorul Uniunii în cadrul articolului 11 alineatul (1) litera (f) din Directiva 2014/41.

35 A se vedea expunerea de motive a Inițiativei Regatului Belgiei, a Republicii Bulgaria, a Republicii Estonia, a Regatului Spaniei, a Republicii Austria, a Republicii Slovenia și a Regatului Suediei pentru o directivă a Parlamentului European și a Consiliului privind ordinul european de deschidere a unei investigații în materie penală (documentul nr. 9288/10, add 1, din 3 iunie 2010, disponibil la adresa electronică: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-9288-2010-ADD-1/ro/pdf>) (p. 14).

93. În aceste condiții, articolul 14 alineatul (2) din Directiva menționată nu creează, ca atare, în statul emitent, și, *a fortiori*, nici în statul executant, o cale de atac care să permită contestarea motivelor de fond aflate la originea emiterii unui ordin european de anchetă.

94. Nu este mai puțin adevărat că, în temeiul dispozițiilor coroborate ale articolului 14 alineatele (1) și (2) din Directiva 2014/41, existența unei astfel de căi de atac este, în sistemul ordinului european de anchetă, o obligație în sarcina statelor membre.

95. Or, o astfel de obligație nu poate rămâne literă moartă pentru motivul că această directivă nu a fost transpusă în mod corect.

96. În această privință, amintim că, potrivit unei jurisprudențe constante a Curții, în toate situațiile în care dispozițiile unei directive sunt, din punctul de vedere al conținutului, necondiționate și suficient de precise, particularii sunt îndreptățiți să le invoce în fața instanțelor naționale împotriva statului, fie atunci când acesta s-a abținut de la transpunerea în termen a directivei în dreptul național, fie atunci când a transpus directiva în mod incorect³⁶.

97. Astfel, nu este exclus ca persoana vizată de măsurile de anchetă să poată, în ipoteza în care statul emitent nu a prevăzut nicio cale de atac pentru a contesta temeiurile de fond aflate la originea emiterii unui ordin european de anchetă, dar a introdus căi de atac în scopul contestării motivelor de fond în proceduri interne similare, să se bazeze pe echivalența prevăzută la articolul 14 alineatul (1) din Directiva 2014/41.

98. Cu toate acestea, în cazul în care dreptul național nu prevede nicio cale de atac în cadrul unor proceduri naționale similare de investigare, efectul direct al acestei dispoziții nu ar putea justifica crearea *ex nihilo* a unei căi de atac împotriva unui ordin european de anchetă.

99. Dacă o astfel de împrejurare justifică, cu atât mai mult, ca o autoritate bulgară să nu poată, în absența oricărei posibilități de a introduce o cale de atac, să emită un ordin european de anchetă, aceasta ar trebui să conducă la introducerea de către Comisie a unei acțiuni în constatarea neîndeplinirii obligațiilor pentru transpunerea incorectă a directivei.

100. Prin urmare, considerăm că articolul 14 din Directiva 2014/41 nu poate fi invocat de un particular în fața unei instanțe naționale în scopul de a contesta motivele de fond aflate la originea emiterii unui ordin european de anchetă în absența unor căi de atac prevăzute de dreptul național în cadrul unor proceduri naționale similare.

3. Cu privire la cea de a treia și la cea de a patra întrebare preliminară

101. Prin intermediul celei de a treia și al celei de a patra întrebări preliminare, instanța de trimitere solicită în esență Curții să stabilească dacă persoana vizată de o acuzație penală este o „persoană în cauză” în sensul Directivei 2014/41, dacă măsurile de strângere a elementelor de probă vizează un terț și dacă acest terț, în speță persoana care locuiește sau care utilizează un bun imobil în care sunt efectuate perchezitia și ridicarea unor obiecte și înscrisuri sau persoana care va fi audiată în calitate de martor, este de asemenea „o persoană în cauză” în sensul acestei directive.

102. Întrucât instanța de trimitere a precizat de asemenea că, în cazul unui răspuns afirmativ la cea de a doua întrebare, articolul 14 alineatul (2) din Directiva 2014/41 ar constitui temeiul care pune la dispoziția persoanelor în cauză o cale de atac, ținând seama de răspunsul pe care îl propunem la cea de a doua întrebare preliminară, răspunsul la aceste întrebări preliminare nu pare, *a priori*, necesar.

³⁶ A se vedea în special Hotărârea din 21 noiembrie 2018, Ayubi (C-713/17, EU:C:2018:929, punctul 37 și jurisprudența citată).

103. Cu toate acestea, interpretarea noțiunii de „persoană în cauză” în sensul Directivei 2014/41 este utilă, în opinia noastră, pentru ca instanța de trimitere să poată determina cerințele acestei directive.

104. În această privință, astfel cum în mod întemeiat a subliniat Comisia, directiva menționată nu are ca obiect și nici ca efect armonizarea cadrului juridic al măsurilor de investigare și al căilor de atac aferente în cadrul statelor membre. În consecință, amenajarea acestor căi de atac ține de autonomia procedurală a fiecărui stat membru.

105. În această privință, reiese cu toate acestea că, întrucât directiva menționată prevede garanții în beneficiul persoanelor vizate de măsurile de investigare, noțiunea de „persoană în cauză” trebuie să facă obiectul unei interpretări autonome în temeiul Directivei 2014/41.

106. În ceea ce privește persoana vizată de măsuri de investigare, dar care are statutul de terț în cadrul procedurii penale, este suficient să subliniem că rezultă de la punctele 58-64 din prezentele concluzii că aceasta se încadrează la noțiunea de „persoană în cauză” în sensul articolului 14 din Directiva 2014/41.

107. În ceea ce privește persoana vizată de acuzația în materie penală, dar nu și de măsurile de strângere a elementelor de probă prevăzute în cadrul ordinului european de anchetă, din moment ce aceste măsuri îi pot afecta interesele în cadrul procedurii în cauză prin faptul că, de exemplu, elementele colectate pot servi ca probe împotriva sa, aceasta constituie de asemenea o „persoană în cauză” în sensul acestei directive.

V. Concluzie

108. Având în vedere considerațiile precedente, propunem Curții să răspundă la întrebările preliminare adresate de Spetsializiran nakazatelen sad (Tribunalul Penal Specializat, Bulgaria) după cum urmează:

- „1) Articolul 14 din Directiva 2014/41/UE a Parlamentului European și a Consiliului din 3 aprilie 2014 privind ordinul european de anchetă în materie penală trebuie interpretat în sensul că, în absența oricărei posibilități prevăzute de reglementarea unui stat membru, precum reglementarea bulgară, de a contesta motivele de fond ale unei măsuri de investigare vizate de un ordin european de anchetă, acesta se opune reglementării respective și emiterii de către o autoritate a acestui stat membru a unui ordin european de anchetă.
- 2) Articolul 14 din Directiva 2014/41 nu poate fi invocat de un particular în fața unei instanțe naționale pentru a contesta motivele de fond aflate la originea emiterii unui ordin european de anchetă în absența unor căi de atac prevăzute de dreptul național în cadrul unor proceduri naționale similare.
- 3) Noțiunea de «persoană în cauză» în sensul Directivei 2014/41 include un martor care face obiectul măsurilor de investigare solicitate printr-un ordin european de anchetă, precum și persoana vizată de acuzația în materie penală, dar nu de măsurile de investigare menționate într-un ordin european de anchetă.”